

---

*Ще има ли натовски център
в България?*

Валери Рачев

Valeri Ratchev, *Will there be a NATO centre in Bulgaria?*

Summary: Bulgaria's defence ministry announced on October 2nd a proposal to the Council of Ministers to close down the Centre of Excellence on Crisis Management and Disaster Response. Analysing requirements and the experience so far, in view of NATO's and Bulgaria's policies, the author qualifies this proposal as irresponsible, incompetent, and a sign of national nihilism.

Валери Рачев, *Ще има ли натовски център в България?*

Резюме: На 2 октомври Министерството на отбраната обяви, че е предложило на Министерския съвет да бъде закрит Центъра за изследване, изграждане и усъвършенстване на способности на НАТО за управление на кризи и реагиране при бедствия. Анализирайки изисквания и натрупания до момента опит в светлината на политиките на НАТО и България, авторът характеризира това предложение като знак за безотговорност, некомпетентност и национален нихилизъм.

This text is licensed under a [Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivative 2.5 Bulgaria License](#)

Редактори: Тодор Тагарев, Велизар Шаламанов, Венелин Георгиев, Валери Рачев

Ще има ли натовски център (или каквато и да е натовска структура) в България или ще продължаваме да бъдем с единия крак в Афганистан и “интелигентната отбрана”, а с другия в измисления свят на нашия безкраен преход?

На 2 октомври сайтът *Отбрана.com*, позовавайки се на официални документи на министерството на отбраната, съобщи, че МО съгласува проект на постановление на Министерския съвет, предвиждащ закриване на „Център за изследване, изграждане и усъвършенстване на способности на НАТО за управление на кризи и реагиране при бедствия” като самостоятелно юридическо лице.ⁱ

Желанието да се разположи структура на НАТО или с натовски профил в България, няма съмнение, е важна част и от нашия политически преход, и от реалната (работещата) интеграция в НАТО. Това е въпрос както с принципен политически характер, така и с важно военно значение.

Центровете за усъвършенстване (*Centres of Excellence*) са един от инструментите за трансформация на НАТОⁱⁱ — трансформация от един чисто отбранителен военен съюз в нещо твърде различно, но адекватно на очакванията на хората през 21 век. Това са международни институции, които държавите членки създават с разбирането, че трансформацията не е само смяна на оръжия и командни органи, а също така информация, знание, идеи и споделян опит. Центровете за усъвършенстване не са бойни, а интелектуални формирания, и от разбирането на командирите и щабовете зависи в каква степен тяхната продукция ще се превърне в практика.

На второ място, центровете за усъвършенстване са многонационални структури, т.е. не са подчинени нито на НАТО в буквалния смисъл на думата, нито на националното командване (независимо, че именно то осигурява основна част от бюджета). На сайта на българския центърⁱⁱⁱ е посочено, че е създаден от нашето министерство на отбраната, но в действителност той може да бъде акредитиран от НАТО само при участие и на други държави членки (страна по Функционалния меморандум, като координиращ орган за всички натовски центрове за усъвършенстване, е и Съюзното командване на НАТО по трансформацията^{iv}). Затова центровете се създават чрез подписване на междуправителствени актове и се управляват от съвместни органи. Продукцията им във вид на информация, анализи, разработки и различни форми за подготовка е достъпна за всички държави членки. Идеята е страхотна, защото трансформацията е преди всичко интелектуално предизвикателство, а не, както у нас традиционно се смята, въпрос само на пари.

Различни правителства и ръководства на отбраната извървяха дълъг път, за да се стигне до финалната права на първия натовски център в България. Идеята е от 2003 г., а през 2004 г. бяха публикувани организационните основи и принципите на изграждане на центрове за усъвършенстване със съответни критерии за акредитация. Вече 10 години е известно на какви изисквания трябва да отговаря всеки център, за да се превърне в част от натовската система. От тогава у нас се работи по идеята дали да имаме такъв център, каква да бъде неговата тематика и с кои партньори бихме могли да го изградим.

Проектът на „Център за изследване, изграждане и усъвършенстване на способностите на НАТО за управление на кризи и реакции при бедствия” беше представен през 2012 г. на срещата на върха на НАТО в Чикаго в рамките на инициативата “Интелигентна отбрана”. Центърът беше създаден от българска страна с Постановление на Министерския съвет № 29 от 16.11.2012 г., а меморандумите с Гърция и Полша бяха подписани на 23.08.2013 г. Центърът има щат, бюджет и временни помещения. Проведе първите си дейности, включително международни конференции по въпроси на управлението на кризи. На последната от тях заместник-началникът на Щаба на отбраната говори убедително за необходимостта от центъра.

Няколко седмици по-късно обаче, точно преди центърът да влезе в окончателния етап на процедурата за акредитация от НАТО, се предлага решение, което на практика го праща в задънена улица. С промяна в Устройствения правилник центърът се включва в състава на Военна академия и българската част от щата значително се съкращава. Искане ми се да вярвам, че това решение е резултат на някакво недоразумение. Ако не е така, то е некомпетентно, необосновано и политически нерелевантно.

Трудно е да се повярва, че след толкова родилни мъки за преодоляване на нашите собствени бариери този проект ще бъде унищожен с типичен административен финт – реструктуриране (временно!?) с цел икономия на бюджет и щат.

Първо, за никаква икономия на може да става дума, след като от движение (преди дори да започне обявеният стратегически преглед) бяха обявени мащабни намерения, например за откриване на гарнизон с резервни функции, който ще струва няколкостотин милиона, и поредната процедура за продължаване на експлоатацията на МиГ-29 на публично обявена стойност 150 млн. лв.

В структурата на центъра безспорно има недомислици и редица пресилени изисквания. Предвиденият бюджет и щат на центъра могат да бъдат редуцирани и реструктурирани, но техният обем не може да бъде аргумент за спиране на проекта.

Второ, на всеки заинтересован в отбраната е известно, че за да се акредитират този тип структури, НАТО има специалното изискване – те не могат да са елемент от вътрешната командна система на страната домакин. Автентичният текст в натовския документ IMSM-0416-04 от 2004 г. (!) гласи следното: “Центровете за усъвършенстване не са пряко подчинени на командната структура на НАТО. Нито са подчинени на националната командна система”. Т.е. центърът трябва да е на пряко подчинение на министъра и с отделен бюджетен механизъм. НАТО е достатъчно опитна организация, за да знае как да се предпази от националните организационни интереси и безобразия. Подчиняването на центъра на Военна академия, както се предлага, “за да се използва нейния научен и административен ресурс”, е мъдро предложение, но то автоматично води до отказ на акредитиране на центъра по правилата на НАТО. То не може да бъде временно, защото се създава “Параграф 22” – „вие първо дайте сертификат, пък ние после ще изпълним критериите”. НАТО няма да влезе в този капан.

Трето, създаването на центъра е демонстрация, освен на всичко друго, на две принципно важни за нас и за НАТО неща. Центровете за усъвършенстване са идея, чрез която държавите споделят ноу-хау, реален опит и резултати от експерименти и изследвания в области, които са важни за всички. Така се постигат две цели – напредък в конкретни сфери на военните отговорности и развитие на чувството за колективност, което практически е най-важната ценност на самия Съюз. Нашият център стартира в сътрудничество с Гърция и Полша. Това са съюзници, които имат доста различна от нашата регионална среда на сигурност, включително в аспекта на управление на кризи и реагиране при бедствия. Синергия от различен опит, капацитет и култура на правене на гражданската защита – това е идеологията на този център за усъвършенстване.

Четвърто, има и принципен политически въпрос. Различни правителства на България категорично са подчертавали целта нашата страна да играе водеща роля по отношение на военното сътрудничество в региона и за подготовката на тези държави, които биха искали да станат членове на НАТО или да участват ефективно в програмата „Партньорство за мир”. Центърът за усъвършенстване е проект именно в този политически контекст. Той ще бъде нещо и материално и интелектуално, с което България ще може да прави реална политика в зоната на своите интереси на сигурност.

Не е ясно какви са мотивите за това решение – нездрава политическа амбиция да се спрат всички инициативи, започнати от предни правителства, ожесточено поведение на отделни овластени лица или просто некомпетентност. Можем да спекулираме и с по-тежки геополитически съображения за ролята на България в НАТО и на Балканите. Всъщност това няма значение. Важното е, че отново влизаме във формулата “две стъпки напред, една назад”. А това е твърде примитивно. Обидно. Обезкуражаващо. Това не е лидерство, това не е политическа визия, това не е военен професионализъм. Това решение, ако се приеме от Министерския съвет, ще бъде ясен знак за безотговорност, некомпетентност и национален nihilизм.

Приложение: Акредитирани центрове за усъвършенстване

Към настоящия момент 18 натовски центъра са акредитирани, а други три (включително разположеният в България) са в процес на акредитиране. Акредитирани са:

- Command and Control Centre of Excellence (C2 COE), <http://www.c2coe.org>
Framework Nation: The Netherlands; Location: Utrecht, The Netherlands
Participating Nations: BEL, DEU, EST, FRA, NOR, SVK, ESP, TUR, USA
- Analysis and Simulation Centre for Air Operations (CASPOA), <http://www.caspoa.org>
Framework Nation: France
Participating Nations: FRA, GBR, ITA, USA LL
- NATO Cooperative Cyber Defence Centre of Excellence (CCD COE),
<http://www.ccdcoe.org>
Framework Nation: Estonia, Location: Tallinn, Estonia
Participating Nations: EST, DEU, HUN, ITA, LVA, LTU, NLD, POL, SVK, ESP, USA LL
- C-IED Centre of Excellence (C-IED COE), <http://www.coec-ied.es>
Framework Nation: Spain; Location: Madrid, Spain
Participating Nations: FRA, DEU, HUN, NLD, PRT, ROU, ESP, USA LL
- Civil-Military Cooperation Centre of Excellence (CCOE)
<http://www.cimic-coe.org>
Framework Nations: Germany and The Netherlands; Location: Enschede, The Netherlands
Participating Nations: DNK, DEU, HUN, NLD, LVA, POL, SVN
- Combined Joint Operations from the Sea Centre of Excellence (CJOS COE)
<http://www.cjoscoe.org>
Framework Nation: United States; Location: Norfolk, United States
Participating Nations: CAN, FRA, DEU, GRC, ITA, NLD, NOR, PRT, ROU, ESP, TUR, GBR, USA
- Centre of Excellence for Operations in Confined and Shallow Waters (CSW COE)
<http://www.coecsw.org>
Framework Nation: Germany; Location: Kiel, Germany
Participating Nations: DEU, GRC, NLD, POL, TUR, FIN, USA
- Centre of Excellence for Cold Weather Operations (CWO COE)
<http://www.coe-cwo.org>
Framework Nation: Norway; Location: Bodø, Norway
- Defence Against Terrorism Centre of Excellence (COE-DAT)
<http://www.coedat.nato.int>
Framework Nation: Turkey; Location: Ankara, Turkey
Participating Nations: BGR, DEU, HUN, NLD, ROU, TUR, GBR, USA
- Energy Security Centre of Excellence (ENSEC COE)
<http://www.enseccoe.org>
Framework Nation: Lithuania; Location: Vilnius, Lithuania
Participating Nations: EST, FRA, LTU, ITA, LVA, TUR
- Explosive Ordnance Disposal Centre of Excellence (EOD COE)
<http://www.eodcoe.org>
Framework Nation: Slovakia; Location: Trenčín, Slovakia
Participating Nations: CZE, FRA, HUN, POL, ROU, SVK
- HUMINT Centre of Excellence (HCOE)
<http://www.natohcoe.org>
Framework Nation: Romania; Location: Oradea, Romania
Participating Nations: CZE, GRC, HUN, POL, ROU, SVK, SVN, TUR, USA

- Joint Air Power Competence Centre (JAPCC)
<http://www.japcc.de>
Framework Nation: Germany; Location: Kalkar, Germany
Participating Nations: BEL, CAN, CZE, FRA, DEU, GRC, HUN, ITA, NLD, NOR, POL, PRT, ROU, ESP, TUR, GBR, USA
- Joint Chemical Biological Radiological Nuclear – Defence (JCBRN COE)
<http://www.jcbrncoe.cz>
Framework Nation: Czech Republic; Location: Vyškov, Czech Republic
Participating Nations: CZE, DEU, GRC, HUN, ITA, POL, ROU, SVK, SVN, GBR, USA
- Military Engineering Centre of Excellence (MILENG COE)
<http://www.milengcoe.org>
Framework Nation: Germany; Location: Ingolstadt, Germany
Participating Nations: BEL, CAN, CZE, DNK, FRA, DEU, GRC, ITA, NLD, POL, NOR, ROU, ESP, TUR, GBR, USA
- NATO Centre of Excellence for Military Medicine (MILMED COE)
<http://www.coemed.org>
Framework Nation: Hungary; Location: Budapest, Hungary
Participating Nations: CZE, FRA, DEU, HUN, ITA, NLD, ROU
- Modelling and Simulation COE (M&S COE)
<https://transnet.act.nato.int/WISE/COE/Individual/MS/index.html>
Framework Nation: Italy; Location: Rome, Italy
Participating Nations: CZE, ITA
- Naval Mine Warfare Centre of Excellence (NMW COE)
<http://www.eguermin.org>
Framework Nation: Belgium and The Netherlands; Location: Oostende, Belgium
Participating Nations: BEL, DEU, ITA, NLD, USA

ⁱ Спиридон Спиридонов, „Закриват центъра за кризи на НАТО”, 2 октомври 2013 г., http://www.otbrana.com/новини_4661.

ⁱⁱ Списък на акредитирани натовски центрове за усъвършенстване е даден в приложението.

ⁱⁱⁱ Вж. <http://cmdrcoe.mod.bg/history/6.html>.

^{iv} Вж. <http://www.act.nato.int/centres-of-excellence>.